

ТРАНСКОРДОННА СПІВПРАЦЯ БОРОТЬБИ З ПОВЕНЯМИ НА РІЧЦІ ДНІСТЕР

Ю.Г.Сукач

м.Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

О.Ф.Бабаджанова

м.Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

А.Б.Тарнавський

м.Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У більшості районів Земної кулі паводки викликаються тривалими, інтенсивними дощами і зливами в результаті проходження циклонів. Повені на річках України відбуваються також у зв'язку з бурхливим таненням снігу, зажорами, заторами льоду.

Локальні протипаводкові заходи, які не враховують всю ситуацію проходження паводку в басейні річки, можуть не тільки не дати економічного ефекту, але й істотно погіршити ситуацію в цілому і призвести в результаті до ще більшого збитку від повені. Прогнозування повеней - це необхідний захід, який дозволяє забезпечити завчасне оповіщення про повені населення і таким чином уникнути жертв і майнових втрат.

У Європі, як і в ряді інших частин світу, ситуація з повенями ускладнюється транскордонним характером водних ресурсів. У європейській частині регіону є більше 150 транскордонних річок, а їх басейни покривають більше 40 відсотків площі регіону. У силу цього катастрофічні паводки часто охоплюють відразу кілька сусідніх країн.

Після катастрофічних паводків в Європі 2002 року транскордонна співпраця у сфері управління ризиками повеней стала необхідною і корисною. Раннє оповіщення з боку країн, які знаходяться у верхів'ях, може врятувати життя і знизити економічні втрати. Крім того, співпраця допомагає накопичувати знання і формувати інформаційну базу, розширюючи набір доступних стратегій. Боротьба зі стихійними лихами в значній мірі залежить від як найшвидшого отримання інформації та вимагає використання даних і прогнозів, що стосуються всього басейну річки. Конвенція з транскордонних вод СЕК ООН [1] зобов'язує сторони запобігати, контролювати і знижувати транскордонний вплив повеней.

Співпраця між Україною та Республікою Молдова з питань прогнозування та запобігання повеням в межах басейну Дністра має велике значення.

Річка Дністер бере початок в Україні біля гори Розлуч на висоті 760 м над рівнем моря. Після виходу з гір долина Дністра поступово розширюється і ріка виходить на широку болотисту низовину. Звідси, круто повернувши на південний схід, вона тече Дністровсько-

Стрийською низовиною. Довжина Дністра в межах Львівської області - 205 км. Нижче по ньому проходить ділянка кордону між Україною і Республікою Молдова, після чого впродовж 398 км річка тече територією Республіки Молдова. Нижче за течією по Дністру проходить ще одна ділянка державного кордону між Республікою Молдова і Україною, потім річка повертається в Україну і впадає в Чорне море.

У Республіці Молдова та в басейні Дністра земля використовується, в основному для сільського господарства (орні землі займають більше 76 відсотків території Молдови). В українських Карпатах спостерігається значне знеліснення території. Внаслідок глобального потепління та зміни клімату тут існує небезпека швидшого танення снігових мас у високогір'ї, а отже й порушення гідрологічного режиму гірських річок та виникнення повеней.

До пріоритетних антропогенних причин повеней належать: широкомасштабне знеліснення гірських схилів протягом агрокультурного періоду; зниження природної верхньої межі лісу; зміна природної вікової структури лісів; знищення водозахисних лісів на перших терасах гірських річок. Ці фактори потрібно враховувати при обґрунтуванні диференційованих заходів боротьби з повенями [2].

З 1994 р. існує міжурядова угода між Республікою Молдова та Україною про прикордонні води. Крім того, в 1998 р. було підписано міжурядову угоду між двома країнами щодо запобігання промислових аварій, катастроф і стихійних лих. У 2006 р. був підписаний протокол про протипаводкові заходи до угоди про прикордонні води 1994 р. Він стосується тільки прикордонних ділянок і передбачає лише обмежене число пунктів моніторингу.

Але не здійснюється ефективне планування землекористування, а реалізація принципів управління водними ресурсами дуже слабка. До цього часу проводиться будівництво на затоплюваних територіях, басейновий підхід не застосовується, а залученість зацікавлених осіб до прийняття рішень дуже слабка. Обмін інформацією та своєчасне повідомлення про повені налагоджені погано. Незважаючи на наявність водосховищ та обмін інформацією між країнами, гідрологічні надзвичайні ситуації можуть приносити значний збиток як Україні так і Республіці Молдова.

На національному рівні ситуація ускладнена фрагментацією організацій, що відповідають за управління повенями: це органи з надзвичайних ситуацій, державні органи водного господарства, державні органи з природних ресурсів і судноплавства, а також місцеві органи. На рівні басейну потребує вдосконалення система раннього транскордонного оповіщення та планування на випадок надзвичайних ситуацій, наприклад, шляхом створення комп'ютеризованої транскордонної системи інформування та

прогнозування повеней. Крім того, для зниження ризику повеней необхідно зміцнити правову базу транскордонної співпраці у сфері управління повенями шляхом укладення угоди і створення басейнової комісії. Розробка нової угоди по всьому басейну Дністра ведеться в рамках проекту Ініціатива «Навколишнє середовище та безпека» (ENVSEC), який спільно здійснюється ОБСЄ і ЄЕК ООН. Проект угоди передбачає створення нової інституційної структури; він, однак, поки не підписаний прибережними країнами. Крім того, проблемою є гармонізація водокористування - наприклад, для вироблення електроенергії, інших потреб, а особливо для підтримки екосистем [1].

Спостерігається готовність до співпраці і розуміння необхідності співпраці в річковому басейні на транскордонному рівні, але необхідний досвід відсутній. До проблем у сфері співпраці можна віднести відсутність політичної волі, різне сприйняття проблем обома сторонами, складність доступу до наявних зовнішніх фінансових коштів, виділених на підтримку співпраці і відсутність досвіду моделювання повеней на рівні річкового басейну. Покращення співпраці принесло б ряд потенційних вигод. Воно могло б запобігти збитку, який наноситься повенями, покращити управління басейном річки і гармонізувати інтереси водокористувачів. Крім того, очікується, що транскордонна співпраця призведе до зниження забруднення водойм, забезпечить підвищення якості питної води, і дозволить краще прогнозувати та попереджати повені. Терміновий ремонт і модернізація дамб та протипаводкових споруд покликані підвищити рівень захисту міст від повеней.

Басейн р. Дністер - гарний приклад східноєвропейської транскордонної річки, де є необхідність розробки системи прогнозування повеней та оповіщення про них для всього басейну. У той же час, успішна боротьба з повенями на Дністрі вимагає зміцнення правової та інституційної бази співпраці на основі принципів Конвенції з транскордонних вод ЄЕК ООН.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенция по охране и использованию трансграничных водотоков и международных озер. Управление Риском Трансграничных Наводнений: опыт региона ЕЭК ООН. – Нью Йорк и Женева, 2009 г.
2. Адаменко О.М. Про можливості передбачення катастрофічних наслідків паводків на річках Карпатського регіону / О.М. Адаменко, Є.І. Крижанівський // Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. “Вплив руйнівних повеней, паводків, небезпечних геологічних процесів на функціонування інженерних мереж та безпеку життєдіяльності”. – м. Яремче, 2009 р. – НПЦ “Екологія. Наука. Техніка”. – С. 18-20.